

Vasile DOCEA
(Universitatea de Vest
din Timișoara)

Socul din biografie. Despre câteva feluri eronate de a înfățișa tinerețea regelui Carol I al României

Abstract: (The Plinth in the Biography) The pedestal in the biography: About some erroneous ways of portraying the youth of King Carol I of Romania. One of the common mistakes biographers make is to judge a person's childhood and youth by the deeds, gestures and actions of adulthood. We risk not understanding anything of the first part of a man's life if we decipher it from the perspective of his later achievements. We also find this error in a whole series of biographical studies dedicated to King Carol I of Romania. His biography had a moment of radical turning at the age of 27, in 1866, when he became prince of Romania. Nothing in his life until then had anticipated this, nothing had prepared him. Therefore, to project onto his youth the later monarchical aura is erroneous. On the contrary, his childhood and youth, his training and education, must be understood in their "ingenuity", for they may explain some of the king's later gestures.

Keywords: *biography, historiography, King Carol I of Romania.*

Rezumat: Una dintre erorile frecvente pe care le fac autorii de biografii constă în evaluarea copilăriei și tinereții unei persoane în funcție de faptele, gesturile și acțiunile de la maturitate. Riscăm să nu înțelegem nimic din prima parte a vieții unui om, dacă o descifram din perspectiva performanțelor ulterioare ale acestuia. Această eroare o aflăm și într-o serie întreagă de studii biografice dedicate regelui Carol I al României. Biografia sa a avut un moment de cotitură radicală la vârste de 27 de ani, în 1866, când a devenit principe al României. Nimic din viața sa de până atunci nu anticipase acest lucru, nimic nu îl pregătise. Prin urmare, a proiecta asupra tinereții sale aura monarhică de mai târziu este eronat. Dimpotrivă, copilăria și tinerețea lui, formarea și educația, trebuie înțelese în „ingenuitatea” lor, pentru că ele pot explica unele dintre gesturile regelui de mai târziu.

Cuvinte-cheie: *biografie, istoriografie, regele Carol I al României.*

Un rege fără educație regală

În viața multor oameni există un punct de cotitură, o schimbare dramatică, în funcție de careografia acestora se desparte în două etape distincte. Este punctul de referință care separă un „după” de un „înainte”. Pentru Carol I, această cotitură s-a petrecut la vârsta, abia împlinită, de 27 de ani, când a fost chemat să urce pe tronul României. Nimic din copilăria și tinerețea sa nu prevestise acel fapt. Nimeni nu bănuise că prințul, care trăise până atunci în Germania, fără a avea cea mai mică legătură cu România, va deveni suveranul acesteia. Nimeni nu-l pregătise pentru o astfel de poziție,

pentru că nimeni nu se aștepta ca el să o dobândească. Educația sa fusese diferită de cea a unui „prinț moștenitor”. Nu a fost nicidecum o educație *ad usum delphini*.

Afirm apăsător acest lucru, deoarece doresc să evit una dintre erorile frecvente pe care le fac istoricii atunci când judecă viața unei personalități, analizându-i tinerețea din perspectiva faptelor săvârșite la maturitate sau la bătrânețe. Biografii profesioniști nu sunt scutiți de această eroare. Adesea avem impresia, citind câte o biografie, că autorul ei a descoperit planul ascuns al divinității. Plan pe care divinitatea însăși îl pune în aplicare metodic, pentru a-și conduce eroul spre un scop dinainte stabilit. Tot ce face eroul nostru – uneori chiar ceea ce fac părinții, bunicii, strămoșii săi! –, începând de la naștere, trecând prin copilărie și tinerețe, prin educația de acasă și de la școală, cu toate experiențele pe care le trăiește și pe care biograful le relatează atent, nu ar fi altceva decât un fel de prolog, în care se anticipează, ba chiar se premeditează marile fapte de mai târziu. Nu cred în acest fel de a scrie biografii, care idealizează primii ani ai vieții, așadar îi falsifică, pentru a contribui astfel la legitimarea faptelor și deciziilor de la maturitate și, prin aceasta, la construirea unei imagini favorabile a personajului. Așa cum nu cred că viața cuiva este un mecanism aidoma un ceasornic, pe care îl tragi în momentul nașterii, punând astfel în mișcare niște roțițe care mișcă implacabil arătătorul de la ora zero la ora doisprăzece.

Am întâlnit această eroare și la biografii regelui Carol I al României, la aceia dintre ei care au tratat, de cele mai multe ori sumar, dacă nu superficial, anii săi de tinerețe, din perioada de dinaintea venirii în România. Ei ni-l înfățișează pe tânărul prinț de Hohenzollern ca pe un viitor rege al României. Copilăria și tinerețea sa curg, parcă, în acest unic scop. Chiar și mari nume ale istoriografiei au căzut în această capcană. Nicolae Iorga, de exemplu, amintea într-un text scris la moartea regelui despre „întâia tinerețe a unui om adevărat, vrednic de voința superioară care i-a dat viață”¹. Ca și cum, încă de la naștere, o forță superioară l-ar pune într-un ascensor și ar apăsa pe butonul ultimului etaj. Iar ascensorul urcă apoi neîntrerupt spre acel ultim etaj, în care se află, înconjurată de glorie, coroana regală. Doar că viața unui om nu este aniciodată un ascensor, iar trăirea ei nu se face nicidecum printr-o apăsare pe butoane. În nici un caz, viața lui Carol I nu a fost așa.

În realitate, nimeni nu bănuia, atunci când în castelul de la Sigmaringen, la 20 aprilie 1839, s-a născut cel de-al treilea copil al familiei princiare, că acesta avea să devină odata rege și cu atât mai puțin rege al României. Pe-atunci, o țară cu numele România nici măcar nu exista! Dimpotrivă, avem toate motivele să credem – deși documentele păstrate nu ne lasă să citim prea ușor gândurile de atunci ale părinților noului născut – că familia îi anticipa acestuia un rol mai degrabă modest. Rolul acesta nu ajungea nici măcar la înălțimea conducerii micului principat Hohenzollern-Sigmaringen, conducere care îi era rezervată fratelui mai vârstnic al lui Carol, lui Leopold, întâiul născut al familiei, atunci când i-ar fi venit rândul. Doar o nenorocire, eventuala moartea fratelui mai mare, l-ar fi putut aduce pe Carol în fruntea

¹ Nicolae Iorga, „Opera de istoric a regelui Carol I”, în *Analele Academiei Române. Memoriile Secțiunii Istorice*, Seria a II-a, tomul XXXVI, 1914, p. 185.

principatului, trecând peste cel de-al doilea născut, sora sa mai mare, Stephanie, care, ca toate progeniturile de sex feminin ale familiei, era exclusă de la moștenirea drepturilor suverane. Dar Leopold, născut cu trei ani și jumătate înaintea personajului nostru, era un copil sănătos, care părea să aibe toate șansele de a-și moșteni tatăl, așa încât familia se va fi gândit la Carol doar ca la o ipoteză foarte puțin probabilă. Mai curând am putea crede că, prin nașterea celui de-al doilea băiat, dincolo de bucuria firească a aducerii pe lume a unui copil, părinții, dar și bunicul acestuia, ca șef al familiei, nu simțeau mai mult decât o stare de confort dinastic: orice-ar fi, succesiunea era asigurată. Odată în plus.

Erori istoriografice: de la biografia legitimantă la tinerețea absentă

Primul text care tratează perioada din viața prințului Carol de Hohenzollern de dinaintea venirii în România este cel al așa-numitelor „Memorii” ale regelui. Pentru toți autorii care s-au ocupat ulterior de tinerețea personajului nostru, acest text a devenit principala sursă, atât în privința informațiilor, cât și în cea a interpretării. Titlul original al acelei lucrări, redactate inițial în limba germană, era „Aus dem Leben König Karls von Rumänien. Aufzeichnungen eines Augenzeugens”, ceea ce, în traducere românească, ar însemna: *Din viața regelui Carol I al României. Însemnările unui martor ocular*. Știm astăzi că lucrarea este rodul colaborării dintre rege și scriitoarea Mite Kremnitz, colaborare care a început în noiembrie 1891 și a durat mai mulți ani¹. În jurnalul său, Carol I consemnează cu precizie întâlnirile aproape zilnice, de obicei de câte două ore, cu scriitoarea. Cum s-a petrecut în amănunt această colaborare, nu aflăm din notele laconice ale regelui². Cel mai probabil, însă, regele îi va fi relatat faptele și-i va fi pus la dispoziție jurnalul, scrisorile sale și alte acte personale și oficiale, poate că uneori i-a dictat textul, căruia apoi scriitoarea i-a asigurat stilizarea și redactarea finală. Aceeași Mite Kremnitz s-a ocupat de contactarea editorilor revistei germane „Deutsche Revue über das gesamte nationale Leben der Gegenwart” din Berlin³, în care fragmente din textul „Memoriilor” au apărut pentru prima dată, între februarie 1892-ianuarie 1894, înainte de a fi publicat integral în cele patru volume ale ediției germane din 1894-1900⁴.

¹ Prima „sesiune” de lucru a celor doi a avut loc în 22 noiembrie/4 decembrie 1891, între orele 7 și jumătate și 11 seara. Carol I al României, *Jurnal*, vol. II, 1888-1892, stabilirea textului, traducerea din limba germană, studiu introductiv și note de Vasile Docea, Polirom, Iași, 2014, p. 272

² Colaborarea celor doi am tratat-o pe larg în V. Docea, „Despre o colaborare literară uitată: Mite Kremnitz și regele Carol I”, în *Dacia literară*, Iași, serie nouă, an. III, nr. 8 (4/1992), p. 48-49.

³ Într-o scrisoare din 5 noiembrie 1891 (stil nou) către Carol I, Mite Kremnitz îi comunica regelui că l-a contactat pe Richard Fleischer, editorul revistei „Deutsche Revue über das gesamte nationale Leben der Gegenwart”, care s-a arătat interesat să publice fragmente despre viața acestuia. Mite Kremnitz către Carol I, București, 5 noiembrie 1891, Arhivele Naționale ale României, Fond Regele Carol I. Personale, V-N-236.

⁴ *Aus dem Leben König Karls von Rumänien. Aufzeichnungen eines Augenzeugens*, Verlag J. G. Cotta'schen Buchhandlung, Stuttgart, vol. I, 1894, XLII+379 p.; vol. II, 1894, IV+485 p.; vol. III, 1897, IV+502 p.; vol. IV, 1900, IV+474 p.

În deschiderea primului volum al acestei ediții germane a „Memoriilor” se află un capitol despre copilăria și tinerețea lui Carol I, adică despre perioada petrecută în Germania, înaintea alegerii lui ca principe al României. Vreme de un secol, acest text a fost în istoriografie povestea paradigmatică a tinereții regelui. Fragmentul de 37 de pagini, intitulat *König Karls Jugendjahre (Anii de tinerețe ai regelui Carol)* nu apăruse în „Deutsche Revue...”, așa cum nu va mai apărea în nici una dintre edițiile ulterioare ale „Memoriilor”, nici în cele traduse în română, nici în ediția franceză din 1894-1901¹. Deși este redactat la persoana a treia, textul este cât se poate de personal. El se bazează pe amintirile regelui și pe documentele pe care le-a avut la dispoziție, relative la propria tinerețe. Pentru istoricul de astăzi, majoritatea informațiilor de acolo pot fi regăsite în arhive. Doar puține sunt cele care se bazează exclusiv pe memoria regelui, cum ar fi, de pildă, amintirile despre bunicul său, principele suveran Carol de Hohenzollern Sigmaringen, a cărui personalitate i-a marcat într-o anumită măsură copilăria.

Textul reflectă propria sa perspectivă, încărcată de subiectivism. În construcția acestei perspective subiective, regele recurge, asistat desigur de Mite Kremnitz, la o metodă clasică. Pe de o parte, interpretează informații despre copilăria și tinerețea sa astfel încât acestea să îl pună într-o lumină favorabilă. Pe de altă parte, lasă la o parte o serie întreagă de informații, despre care crede că ar proiecta pete de umbră asupra propriei biografii. Aplecarea sa din adolescență spre studiul istoriei artelor, ca și sensibilitatea sa artistică destul de accentuată, de care ne dăm seama astăzi din mărturiile contemporanilor, păstrate în arhive, sunt trecute sub tăcere. La fel, nu aflăm mai nimic despre viața sa sentimentală ori despre erotismul său, deși este vorba de vârsta la care orice om le experimentează într-un fel sau altul. Vom vedea în cuprinsul acestui volum că experiențele sentimentale din tinerețe, complet trecute sub tăcere în „Memorii”, nu au lipsit, ba chiar au jucat un rol important în biografia sa.

Această perspectivă subiectivă avea menirea să devină una oficială – am putea să-i spunem instituționalizată – asupra biografiei regelui, așa cum el însuși, ca monarh și ca întemeietor al unei dinastii, a dorit să o proiecteze. Tinerețea, pe care regele aflat în plină glorie și-o rememorează, trebuia să fie una exemplară, un model pentru urmași. Totul este prezentat într-o lumină pozitivă, de la strămoși și familie, până la educație și cariera militară. Lipsește orice accent autocritic, este ignorată orice faptă reprobabilă sau măcar discutabilă a protagonistului, autoironia este absentă. Monarhul perfect trebuia să aibe o copilărie și o tinerețe pe măsură.

Câțiva ani după publicarea primului volum al „Memoriilor”, un autor vienez, Philipp Franz Bresnitz von Sydačoff, a scris o broșură despre regele Carol I, în care, pe scurt, înfățișează și perioada tinereții acestuia². Era un bun cunoscător al sud-estului

¹ Pentru problema edițiilor „Memoriilor”, vezi Vasile Docea, „Memoriile regelui Carol I al României – Autori, surse, ediții”, în *Vatra*, Târgu-Mureș, an XXII, nr. 9 (258), sept. 1992, p. 11.

² Bresnitz von Sydačoff, *König Karl, Rumänien und die Rumänen. Politisch-feuilletonistische Aufzeichnungen (1848-1896)*, Berlin und Leipzig, Verlag von Friedrich Luckhardt, 1897, p. 46-47.

europăean, unde și-a petrecut mai mulți ani (în Serbia, Turcia, Bulgaria, România)¹. Cele mai puțin de două pagini referitoare la tinerețea lui Carol I din broșura lui Bresnitz von Sydačoff sunt un rezumat al capitolului introductiv al „Memoriilor” regelui, față de care nu apare nici o informație nouă. Unele formulări sunt preluate întocmai, fără precizarea sursei. Erau doar lucruri pozitive, favorabile regelui, ceea ce explică de ce Bresnitz von Sydačoff nu a fost acuzat niciodată de plagiat!

După încheierea colaborării dintre Carol I și Mite Kremnitz, aceasta a scris ea însăși o biografie a regelui, pe care a publicat-o în 1903². În câteva pagini de la începutul lucrării, scriitoarea se ocupă și de tinerețea regelui. De fapt, este vorba și aici de un rezumat al capitolului introductiv al ediției germane a „Memoriilor”, despre care a fost vorba mai sus. O prezentare schematică din punctul de vedere al informațiilor, barocă, însă, ca stil. Deși formulează explicit ideea că viața lui Carol I a avut două etape distincte, cea dinaintea și cea de după venirea în România, scriitoarea nu își fundamentează interpretarea pe această observație. Și în prezentarea ei, tinerețea lui Carol I este o etapă pregătitoare a gloriei regale de mai târziu.

Din aceeași categorie face parte biografia regelui redactată de Paul Lindenberg (1859-1943), publicată în trei ediții succesive în limba germană³, tradusă în franceză și în română. Jurnalist și scriitor berlinez, Lindenberg a fost un prodigios autor de literatură „de curte”, publicată în revistele vremii. A scris, de asemenea, biografii ale unor personalități contemporane, mai cu seamă ale unor capete încoronate: o carte despre tinerețea împăratului Friedrich III al Germaniei, o alta despre regele Ferdinand al Bulgariei, una despre împărăteasa germană Augusta-Victoria, o broșură despre împăratul Wilhelm II al Germaniei. Edițiile din 1906 și 1908 ale cărții lui Lindenberg despre Carol I narează viața regelui până în 1881, anul proclamării regatului, având ca principală sursă textul „Memoriilor” amintite mai sus. Ediția din 1923, despre care autorul măsturiște că ar fi încheiat-o în 1915, dar nu a putut să o publice atunci din cauza războiului, adaugă narațiunii și deceniile de după proclamarea regatului, până la moartea monarhului.

Lucrarea lui Paul Lindenberg, în varianta sa definitivă (ediția din 1923), se deschide cu două capitole dedicate anilor petrecuți de prințul Carol în Germania, înainte de venirea în România, „Adolescența” și „Anii tinereții”, care se întind pe mai mult de 50 de pagini. Principala sursă a fost același capitol introductiv al ediției germane ale „Memoriilor” regelui. S-au adăugat, însă, și o serie de informații pe care regele însuși i le-a pus la dispoziție, fie prin relatări directe, fie prin documente, așa cum procedase și în cazul colaborării cu Mite Kremnitz. De altfel, Paul Lindenberg a

¹ Pentru biografia sa, vezi Rudolf Vierhaus (ed.), *Deutsche biographische Enzyklopädie*, ediția a 2-a, vol. II, München, K. G. Saur, 2005, p. 66.

² Mite Kremnitz, *König Karl von Rumänien. Ein Lebensbild*, Breslau, Schottlaender, 1893. Lucrarea a apărut în mai multe ediții și a fost tradusă și în română.

³ Paul Lindenberg, *König Karl von Rumänien*, F. Dümler, Berlin, 1906, VII+369 p.; idem, *König Karl von Rumänien*, 2. vermehrte und verbesserte Auflage, F. Dümler, Berlin, 1908, VII+480 p.; idem, *König Karl von Rumänien. Ein Lebensbild dargestellt unter Mitarbeit des Königs*, Hafen-Verlag, Berlin, 1923, vol. I, VIII+653 p., vol. II, VII+348 p.

ținut să precizeze încă din titlul lucrării că este vorba de „o biografie povestită cu colaborarea regelui”. În prefață, el ne spune și cum a decurs acea colaborare: regele „a revizuit corecturile, le-a completat, acolo unde a socotit necesar, cu propriile remarci detaliate”, iar în primăvara anului 1914, când Lindenberg l-a vizitat ultima oară, pentru a definitiva textul, i-a pus la dispoziție mai multe dintre caietele jurnalului său¹.

În privința tinereții regelui, cartea lui Lindenberg rămâne în orizontul informațiilor cuprinse în „Memorii”. Noutăți semnificative nu aduce, iar lucrurile trecute sub tăcere de „Memorii” rămân și aici pe dinafară. Diferă stilul, care, în acest caz, devine unul encomiastic. Scriitorul german a elaborat o biografie oficială, cu girul și colaborarea regelui. Mai mult și mai vizibil decât în cazul autorilor amintiți deja, Lindenberg îi construiește lui Carol I o copilărie și o tinerețe exemplare, prin care caută să legitimizeze poziția ulterioară a personajului său, cea de rege. Citind cele două capitole despre tinerețe, ai senzația că privești soclul monumental pe care urmează să se înalțe statuia monarhului însuși.

Numele lui Paul Lindenberg este legat de încă o carte relativă la tinerețea lui Carol I. În 1915, el a publicat jurnalul prințului din timpul campaniei militare din Schleswig-Holstein, din primăvara anului 1864². Prințul avea 25 de ani pe-atunci, iar participarea la acea campanie a jucat un rol important în formarea sa militară. De fapt, Lindenberg a publicat doar o selecție din acele însemnări zilnice, lăsând la o parte o serie întreaga de relatări și gânduri ale prințului. În urma unei analize comparative a textului original al jurnalului prințului Carol³ și a variantei publicate de Lindenberg, am identificat numeroase diferențe. Printre lucrurile omise se numărau unele aprecieri critice ale acestuia față de organizarea campaniei, consemnarea numărului victimelor, precum și a unor insuccese ale trupelor austriece și prusace. De asemenea, sunt lăsate la parte referințele destul de numeroase la prințesa franceză Anna Murat, cu care tânărul încă mai spera că se va putea căsători. Lipsesc și unele păreri critice ale tânărului ofițer despre persoane importante întâlnite atunci, așa cum sunt absente însemnările despre suferința fratelui său mai mic Friedrich, bolnav de febră tifoidă⁴. Toate aceste omisiuni arată că Paul Lindenberg a publicat o variantă cosmetizată a jurnalului din 1864.

De ce nu a reprodus textul integral al jurnalului din Schleswig-Holstein? Din mai multe motive. Primul ține de momentul publicării, anul 1915, când Germania era în plin război, iar scriitorul va fi gândit că orice referiri critice la armata germană, chiar dacă erau mai vechi de jumătate de secol, nu își aveau locul: armata trebuia încurajată, nu criticată. Pe de altă parte, însemnările obsesive ale prințului despre Ana Murat ar fi

¹ Paul Lindenberg, *König Karl von Rumänien. Ein Lebensbild dargestellt unter Mitarbeit des Königs*, Hafen-Verlag, Berlin, 1923, vol. I., „Vorwort” (nepaginat).

² *Tagebuch des Königs Karl von Rumänien als Ordonanzoffizier des Kronprinzen Friedrich Wilhelm von Preußen im Feldzuge 1864*, mit Einleitung von Paul Lindenberg, Stuttgart, Verlag Adolf Bonz & Comp., 1915

³ Arhivele Naționale ale României, Fond Regele Carol I. Personale, dos. III/24.

⁴ Am analizat pe larg această ediție a jurnalului din Schleswig-Holstein în volumul *Carol I și monarhia constituțională. Interpretări istorice*, Timișoara, Editura Presa Universitară Română, 2001, p. 147-149.

dezvăluit publicului un episod nedorit din biografia acestuia. Marea iubire pentru prințesa franceză ar fi adăugat portretului acestuia o tușă mult prea stridentă în comparație cu tonurile tabloul oficial înfățișat anterior prin biografia semnată de Paul Lindenberg. Nu îmi este clar motivul omisiunii însemnărilor despre boala fratelui mai mic, deși ne-am fi așteptat ca biograful să sesizeze relevanța acelor notițe. Însuși faptul că prințul Carol a făcut astfel de însemnări când era pe front, într-un jurnal cât se poate de laconic și într-un context în care – am putea presupune – ar fi trebuit să domine îngrijorarea față de propria persoană, documentează legătura puternică față de un frate și, în ultimă instanță, atașamentul față de familie.

Jurnalul din Schleswig-Holstein, după ce multă vreme a fost ignorat de specialiști, a găsit un oarecare ecou printre istoricii români contemporani, cel puțin printre aceia care se ocupă în mod direct de biografia regelui Carol I. O traducere în limba română a fost publicată recent de istoricul Sorin Cristescu¹. Această traducere avea să fie apoi folosită de unul dintre biografii recenți ai regelui Carol I, istoricul Sorin Liviu Damean, pentru descrierea participării tânărului ofițer Carol la războiul din 1864 împotriva Danemarcei², sugerând astfel că episodul respectiv a jucat un anumit rol în formarea priceperii în probleme militare a lui Carol, care i-a folosit după venirea în România și mai ales în timpul războiului din 1877-1878.

Biografia scrisă de Paul Lindenberg, care, așa cum am arătat deja, preia întocmi informațiile cuprinse în „Memoriile” regelui, constituie sursa scurtului fragment despre tinerețea prințului Carol din primul volum, publicat de Mihail Polihroniade și Alexandru-Christian Tell în 1937, al unei lucrări monografice despre domnia regelui Carol I³, a cărei continuare avea să fie abandonată ulterior. Nici aici nu găsim informații noi, cu excepția unor surse suplimentare folosite pentru a reda originea familiei Hohenzollern. Interpretarea și viziunea de ansamblu rămân neschimbate. Mai mult și mai explicit decât în lucrările anterioare, originea nobilă a familiei Hohenzollern, vechimea ei și înrudirile cu celelalte case regale și princiare europene sunt folosite ca argumente pentru construcția legitimității dinastiei. Scrisă și publicată în preajma centenarului nașterii lui Carol I, cartea lui Polihroniade și Tell intră în categoria monografiilor oficiale.

Centenarul nașterii lui Carol I ar fi fost un bun prilej de reevaluare istoriografică a vieții regelui. Din păcate, momentul a fost ratat, cel puțin în privința segmentului biografic de dinaintea venirii în România. Orașul București i-a dedicat întemeietorului

¹ Sorin Cristescu, *Carl von Hohenzollern-Sigmaringen. Jurnal de război (1864)*, în Sorin Liviu Damean et. al. (coord.), *Permanențele istoriei. Profesorul Corneliu Mihai Lungu la 70 de ani*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2013, p. 233-253. Această variantă în limba română reproduce ediția trunchiată a jurnalului, publicată de Paul Lindenberg în 1915, fără a se verifica textul original complet, păstrat sub formă de manuscris la Arhivele Naționale ale României.

² Sorin Liviu Damean, *Carol I al României. Un monarh devotat*, Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun, 2016. Celelalte aspecte legate de tinerețea lui Carol I sunt preluate rezumativ din „Memoriile” regelui și din biografia semnată de Paul Lindenberg, pe care le-am descris mai sus.

³ Mihail Polihroniade, Alexandru-Christian Tell, *Domnia lui Carol I*, vol. I, 1866-1877, București, Editura Vremea, 1937. Capitoul *Cine era Carol de Hohenzollern?* se află la p. 25-33.

dinastiei un album omagial¹, istoricul Constantin C. Giurescu a publicat o colecție de cuvântări ale regelui², iar Alexandru Tzigara-Samurcaș a alcătuit un volum de mărturii ale celor care l-au cunoscut³. Dintre toate acestea, doar ultima lucrare conține un scurt text referitor la tinerețea regelui. Este vorba de reluarea unui articol, pe care Tzigara-Samurcaș îl publicase cu trei ani înainte în revista „Convorbiri literare”, despre călătoria întreprinsă de prințul Carol, în 1862, în nordul Africii. Călătoria fusese deja descrisă destul de amănunțit în evocatul capitol introductiv al „Memoriilor”, însă Tzigara-Samurcaș a identificat o altă mărturie depre acel episod: un ofițer francez, conte de Vignerat, care l-a însoțit pe Carol, a publicat la rândul său un volum de amintiri, în care îl relatează dintr-o altă perspectivă. Una dintre numeroasele călătorii și dintre și mai numeroasele experiențe ale tânărului Carol.

Majoritatea autorilor recenti, care fie au scris biografii ale regelui, fie au tratat diferite aspecte parțiale ale vieții și domniei acestuia, nu au fost deloc sau aproape deloc preocupați de perioada tinereții. Ca și cum, atunci când a venit în România, la vârsta de 27 de ani, Carol ar fi apărut din neant, fără a avea propria personalitate deja formată, propria viziune asupra lumii, propriul fel de a vedea și înțelege lucrurile. Astfel, într-o lucrare apărută în mai multe ediții, despre „Istoria românilor în timpul celor patru regi”, în primul volum, dedicat regelui Carol I, istoricul Ioan Scurtu prezintă segmentul biografic anterior anului 1866 în trei rânduri și jumătate, plasate într-o notă de subsol⁴. Ceva mai „generos”, Ion Bulei acordă două pagini și jumătate (de fapt le rezumă după informațiile oferite de mai vechiul biograf Paul Lindenberg) prezentării originii familiale, copilăriei și tinereții personajul nostru, într-o biografie care cuprinde cca. 200 de pagini⁵. Un alt autor, Ion Mamina, în monografia sa despre „Regalitatea în România”, sintetizează pe două pagini informațiile arhicunoscute despre „obârșia” familiei Hohenzollern și acordă o jumătate de pagină educației și formării prințului Carol⁶. Recordul îl deține, însă, autorii cărora le reușește performanța de a nu spune niciun cuvânt despre viața de dinaintea alegerii lui Carol I ca principe al României⁷.

¹ *Prinos marelui rege Carol I cu prilejul împlinirii unui veac de la nașterea sa*, București, Atelierele Cartea Românească, 1939.

² *Cuvântările regelui Carol I 1866-1914*, vol. I-II, ediție îngrijită de Constantin C. Giurescu, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol”, 1939.

³ Al. Tzigara-Samurcaș (ed.), *Din viața regelui Carol I. Mărturii contemporane și documente inedite*, București, 1939.

⁴ Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1957)*, vol. I, *Carol I*, ediția a III-a revăzută și adăugită, București, Editura Enciclopedică, 2010, p. 35.

⁵ Ion Bulei, *Un Hohenzollern în România: Carol I*, București, Meteor Press, 2023, p. 10-12.

⁶ Ion Mamina, *Regalitatea în România 1866-1947*, București, Editura Compania, 2004, p. 56-58 și 62.

⁷ Între alții, Gheorghe Vlad, *Carol I, ctitorul independenței și modernizării României*, Alexandria, Editura Tipox, 2013; Ștefan Păun, *Carol, principele României: 1877 – cotidian domnesc*, București, Cartea Universitară, 2006.

De ce nu putem ignora copilăria și tinerețea

Doar în foarte puține cazuri am putut observa o relativă creștere a atenției față de segmentul biografic de dinaintea venirii lui Carol în România. Edda Binder-Iijima, într-o foarte minuțioasă analiză, publicată în 2003, despre instituționalizarea monarhiei românești, lansează două ipoteze demne de a fi luate în considerare. Prima: acceptarea tronului princiar de la București a reprezentat pentru Carol I, între altele, soluția rezolvării unei crize personale. Tânărul ofițer, ajuns în 1865 și la începutul anului 1866 într-o situație fără perspective, dorind chiar să renunțe la cariera militară care părea să se fi împotmolit, a acceptat de îndată oferta românilor, care părea să promită o carieră la care nici nu se gândise până atunci¹. Cea de-a doua: în prima parte a domniei, Carol I a acționat în conformitate cu modelul constituțional-politic al patriei sale de origine, încercând să își asume un rol specific monarhiei prusiano-germane, fără să țină suficient seama de specificul noii sale patrii². Altfel spus, el a fost purtătorul unui model politic, însușit prin experiențele trăite în Germania, în copilărie și tinerețe, experiențe asupra cărora, însă, autoarea nu insistă. Am formulat la rândul meu, în paralel cu autoarea amintită, o ipoteză similară și am încercat să o argumentez într-un studiu publicat în același an³. Am urmărit acolo felul în care prințul Carol, înainte de venirea în România, a acumulat cunoștințe teoretice și experiențe practice, care i-au format un anumit profil intelectual-politic, profil pe care l-am caracterizat ca fiind purtător al modelului constituțional-politic german. Această carte, de altfel, pornește de la o întrebare formulată deja acolo, o întrebare pe cât de simplă, pe-atât de inevitabilă: ce fel de om era prințul Carol în momentul nesperatei și neașteptatei sale alegeri ca principe al României?

Am afirmat la început că este greșită idealizarea primilor ani ai vieții cuiva, prin prezentarea acestora din perspectiva maturității și în scopul legitimării deciziilor de la maturitate. Ar fi, însă, la fel de greșit să credem că anii copilăriei și tinereții nu joacă nici un rol în comportamentul persoanei mature, în gesturile și deciziile pe care le ia, în sensibilitățile și preferințele sale, în valorile pe care le împărtășește, în felul în care interacționează cu semenii, cu mediul în general. În momentul venirii în România, Carol I nu a apărut din neant și nici nu a fost o persoană fără trecut și identitate, un soi de marionetă la îndemâna împrejurărilor. A-i ignora originea și „bagajul” cultural, așa cum au făcut majoritatea autorilor care s-au aplecat asupra biografiei sale, ar însemna să nu înțelegem cine știe ce nici din deciziile pe care le-a luat ca monarh, nici din felul în care a interacționat cu lumea românească. Ar însemna, în ultimă instanță, să nu înțelegem mare lucru din istorie.

¹ Edda Binder-Iijima, *Die Institutionalisierung der rumänischen Monarchie unter Carol I. 1866-1881*, München, R. Oldenbourg Verlag, 2003, p. 51-52.

² *Ibidem*, p. 588-589.

³ Vasile Docea, *Die „fremde” Dynastie als Vermittler deutsch-rumänisches Kulturaustausches*, în Vasile Docea (ed.), *Relații româno-germane: studii istorice – Deutsch-rumänische Beziehungen: historische Studien*, Cluj-Napoca, Editura Accent, 2003, p. 51-66.

Orizontul în care trebuie povestită și înțeleasă tinerețea lui Carol I nu este, prin urmare, cel al strălucitei sale cariere regale de mai târziu. El nu a crescut și nu a fost educat pentru a deveni rege. Am risca să nu înțelegem mare lucru din anii săi de formare, dacă am încerca, așa cum au procedat alții, să-l întrezărim sau să-l ghicim pe monarhul de mai târziu în gesturile copilului și ale tânărului de atunci.

Dimpotrivă, potrivit mi se pare să reconstituim primii 27 de ani din viața prințului Carol în contextul lumii în care a trăit. I-am înțelege mai bine educația și formarea dacă am proiecta-o nu în perspectiva devenirii sale regale ulterioare, pe care nimeni nu o bănuia, ci în contextul istoriei germane, al evenimentelor petrecute în spațiul central-european la mijlocul secolului al XIX-lea, al problemelor caselor princiare din epocă, printre care se număra propria sa familie, al modului de viață al acestora, al relațiilor de rudenie cu casa regală a Prusiei și, nu în ultimul rând, al felului în care erau educați sutele de prinți germani contemporani lui Carol.